

Ще Ви изненадаме с това,
което очаквате от нас!

1

СЪВРЕМЕННИК

СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА И ИЗКУСТВО • ИЗДАВА КК „ТРУД“

2018

ДЖ.М.КУТСИ ЖЕЛЯЗНАТА ЕПОХА

ИВАН ТЕОФИЛОВ
ПРЕДИЗВИКАНИ ЗАПИСКИ

ПОЕЗИЯ

НАЙДЕН ВЪЛЧЕВ
ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ
РАДА АЛЕКСАНДРОВА
СЕВДАЛИН ГЕНОВ
ПЕЙЧО КЪНЕВ
ДИМАНА ИВАНОВА
АНДРАШ ГЕРЕВИЧ
ЛЮБОВ ЯКИМЧУК

КРИТИЧЕСКИ ХРОНИКИ

МИТКО НОВКОВ
ПАТРИЦИЯ НИКОЛОВА

АТЕЛИЕ
СВЕТАЛИН РУСЕВ

РАЗКАЗИ

ИЪН МАКЮЪН
ЗЕЙДИ СМИТ
ДЖОУЗЕФ О'НИЛ
К.ДЖ.ОР
АНТОНИЯ НЕЛСЪН

На първа корица: Светлин Русев Старите дървета, 1977

Светлин Русев Майка ми, 1970

4

СЪВРЕМЕННОСТ

2017

Владимир Зарев
главен редактор

Иво Рафаилов

Светлин Русев Рисунок

В БРОЯ

Светлин Русев

СЪВРЕМЕННИК

1

2018

Година XLVII
Основател
Павел Вежинов

РОМАН

Дж. М. Кутси

ЖЕЛЯЗНАТА ЕПОХА

от английски
Пейчо Кънев

5

ПОЕЗИЯ

Найден
Вълчев

126

ПОЕЗИЯ

Георги
Константинов

138

ПОЕЗИЯ

Рада
Александрова

146

РАЗКАЗ

Иън Макюън

МОЯТ ЛИЛАВ ПАРФЮМИРАН РОМАН

от английски
Маргарита Дограмаджян

153

РАЗКАЗ

К. Дж. Ор

ИЗЧЕЗВАНИЯ

от английски
Маргарита Дограмаджян

163

РАЗКАЗ

Джоузеф
О' Нийл

ЛОЯЛНИЯТ ПЪТНИК

от английски
Маргарита Дограмаджян

172

РАЗКАЗ

Елизабет
Маккракън

КЪЩАТА С ДВЕТЕ ТРИКРАКИ КУЧЕТА

от английски
Галина Величкова

181

ПОЕЗИЯ

Севдалин
Генов

199

РАЗКАЗ

Кристен
Рупениан

МЪЖЪТ С КОТКИТЕ

от английски
Маргарита Дограмаджян

204

РАЗКАЗ

Шрути
Свами
НОЩНА
ГРАДИНА

от английски
Маргарита Дограмаджян

219

РАЗКАЗ

Зейгу Смит
МЪРЗЕЛИВАТА
РЕКА

от английски
Маргарита Дограмаджян

224

ПОЕЗИЯ

Андраш
Геревич

*от унгарски
Николай Бойков*

— 231 —

РАЗКАЗ

Дж. М. Кутси

КУЧЕТО

*от английски
Маргарита Дограмаджян*

— 238 —

РАЗКАЗИ

Антония
Нелсън

*от английски
Василена Мирчева*

— 241 —

ПОЕЗИЯ

Любов
Якимчук

*от украински
Павлина
Мартинов-Иванова,
Райна Камберова*

— 266 —

ФРАГМЕНТИ

Иван
Теофилов

**ПРЕДИЗВИКАНИ
ЗАПИСКИ**

— 274 —

ПОЕЗИЯ

Пейчо
Кънев

— 297 —

РАЗКАЗИ

Недялко
Славов

— 304 —

РАЗКАЗИ

Димитър
Шумналиев

— 315 —

РАЗКАЗИ

Калин
Терзийски

— 334 —

ПОЕЗИЯ

Димана
Иванова

— 350 —

РАЗКАЗИ

Олег
Корионов

*от руски
Пенка Кънева*

— 353 —

АТЕЛИЕ

Светлин
Русев

— 361 —

**КРИТИЧЕСКИ
ХРОНИКИ**

Патриция
Николова

Мумко
Новков

— 381 —

Светлин Русев Пейзаж, 2006

Издава:
Книгоиздателска къща „Труд“ ООД
Управител
Венелина Гочева

1202 София, ул. „Св. св. Кирил и Методий“ 84, етаж 3
тел. 942/2375; office@trud.cc

Светлин Русев Рисушка

Оформление и предпечат
Иво Рафаилов
Коректор Йорданка Белева

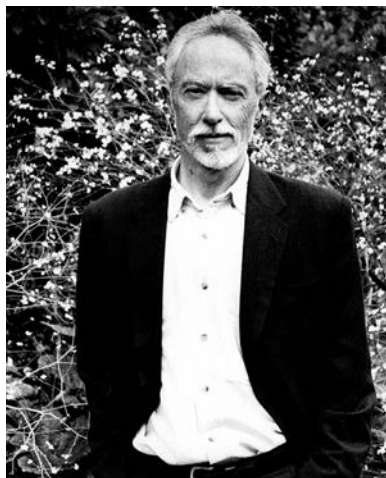

Формат 70x100/16. Печатни коли 26.
Ръкописи не се връщат и не се рецензират.
Печат – „АЛИАНС ПРИНТ“ ЕООД

РОМАН

Дж.М. Кутси

Джон Максвел Кутси, писател, есеист, езиковед, преводач и преподавател, е роден на 9 февруари 1940 г. в Кейптаун, Южноафриканска република (ЮАР). Изучава английски език и математика в Кейптаунския университет. От 1962 до 1965 живее в Лондон, където работи като компютърен програмист за „IBM“. От 1968 до 1971 г. преподава английска литература в Държавен университет на Ню Йорк в Бъфало. Завръща се в ЮАР, за да преподава в Кейптаунския университет, където през 1983 г. е удостоен с титлата „професор по литература“. През 2002 г. се премества да живее в Аделаида, Австралия. Дж. М. Кутси е един от най-награждаваните съвременни писатели. Два пъти става носител на наградата „Букър“ (1983 и 1999), а през 2003 г. е удостоен с Нобелова награда, заради „изключителната структура на творбите му, съдържателните диалози и аналитичната колоритност на стила“. Той е един от най-яростните критици на апартейда в Южна Африка през 80-те години на миналия век, както е и отявлен защитник на правата на животните и вегетарианец. Автор е на 12 романа, сборници с разкази и новели, както и на романизирани автобиографии. Някои от най-известните му книги са: „В очакване на варварите“ (1980), „Живот и страдания на Майкъл К.“ (1983), „Позор“ (1990), „Дневник на една лоша година“ (2007) и др.

ЖЕЛЯЗНАТА ЕПОХА

На

В.Х.М.К. (1904-1985)

З.К. (1912-1988)

Н.Дж. К. (1966-1989)

I

Има една тясна алея отстриани на гаража, може би си я спомняш, често играехте там с приятелите ти. Сега това е едно мъртво място, безполезно, пълно с боклуци, където откъснатите от вятъра листа се трупат и гният. Вчера, в края на тази алея, се натъкнах на убежище от кашони и найлони,

един мъж се беше свил вътре, мъж, който бях виждала по улиците: висок, слаб, със загрубяла кожа и дълги, разядени зъби, облечен в безформен сив костюм и шапка с намачкана периферия. Сега той си беше сложил шапката и спеше; ръбът на шапката бе огънат под ухото му. Скитник, един от онези скитници, навъртащи се около паркингите по улица „Мил“, просеци пари от пазаруващите, пиещи под надлеза, хранещи се от изхвърлени консерви. Един от онези бездомници, за които август, месецът на дъждовете, е най-ужасният месец. Спящ под кашоните, с крака изпънати като на марионетка, с отворена уста. Противна миризма около него – урина, подсладено вино, стари дрехи, както и още нещо. Нечистота.

Известно време стоях там и го гледах, гледах и подушвах. Един гост, който ми се беше натрапил и то точно в този ден.

Това беше денят, в който доктор Сайфрет ми каза новината. Новината не беше добра, но бе моя, за мен, единствено моя, нямаше как да бъде отхвърлена. Трябваше да я взема в ръце, да я прибера до гърдите си и да се отправя към вкъщи, без да навеждам глава, без да плача.

– Благодаря ви, докторе – казах аз, – благодаря ви за откровеността.

– Ще направим всичко по силите си – каза той, – ще се борим с това заедно.

Но зад другарската му физиономия, виждах, че той вече се отдръпва. *Sauve qui peut**. Той бе дал клетва за вярност към живите, а не към умиращите.

Треперенето започна чак когато излязох от колата. Докато затворя вратата на гаража вече цялата се тресях: за да се успокоя трябваше да стисна зъби, да стисна чантата си. Тогава видях кашоните и него.

– Какво правите тук? – настоях да знам аз, дори без да се опитвам да прикрия раздражението си. – Не можете да останете тук, трябва да си ходите.

Той не помръдна, лежеше в убежището си, гледаше нагоре, изучаваше ме: дебелите чорапи, синьото палто, полата, която вечно висеше не както трябва, редките сиви коси и между тях – гол череп с розова като на бебе старческа кожа.

След това издърпа краката си и бавно се изправи. Без да каже нито дума, той ми обърна гръб, издърпа черния найлон, сгъна го наполовина, после на още една половина. Извади чантата („Еър Канада“ пишеше на нея) и го прибра в нея. Аз стоях отстрани. Остави си кашоните, една празна бутилка и миризмата на урина, той мина покрай мен. Панталонът му се смъкваше и той го вдигна. Изчаках, за да съм сигурна, че си е тръгнал, и го чух да натиква чантата в храстите от другата страна.

И така за един час се случиха две събития: новината, която очаквах със страх, и другата вест – първият разузнавач. Един от лешоядите, доведен от непогрешим инстинкт. Колко дълго ще мога да се предпазвам от тях? Мършоядците на Кейптаун, чийто брой никога не намалява. Ходят боси и не усещат студ. Спят отвън и не се разболяват. Гладуват и не заляняват.

---

* *Sauve qui peut* (фр.) – Призив при беда, корабкрушение и т.н. „Всеки да се спасява поединично“. – Б.пр.

Греят се вътрешно с алкохол. Всеки вирус, всяка инфекция, която попадне в кръвта им, загива в този течен пламък. Чистачите след пир. Мухи със сухи крила, бляскави очи, неизпитващи жалост. Те ще ме наследят.

Само с какви бавни стъпки влязох в празната къща, от която бе изчезнало всяко ехо, където дори и драскотините по дървения под наваяват единствено скука! Колко силно жадувах да си тук, за да ме прегърнеш, да ме успокоиш! Започнах да разбирам истинското значение на прегръдките. Ние прегръщаме, за да бъдем прегърнати. Прегръщаме децата си, за да ни обгърнат ръцете на бъдещето, да се пренесем отвъд смъртта, да бъдем пренесени. Точно така се чувствах, когато те прегръщах. Ние раждаме деца, за да бъдем осиновени от тях. Това е толкова просто – тайната на майчинството; от сега и до самия край ще ти говоря само за нея. Колко силно исках да си тук! Колко силно жадувах да се кача горе при теб, да седна на леглото ти, да прокарам пръсти през косата ти, да ти прошепна в ухото, както правех през утрините преди училище: „Време е да ставаш!“. А когато се обърнеш, да те прегърна, топлата кръв на тялото ти, млечния ти дъх. На това му казвахме „да прегърнеш мама“, чийто таен смисъл, който си остана неназован, се състоеше в това, че мама трябваше да бъде утешена, че тя няма да умре, а ще продължи живота си в теб.

Да живея! Ти си ми живота; обичам те като самия живот! През утрините излизам навън, наплюнчвам си пръста и го вдигам към вятъра. Ако духа от северозапад, от твоята страна, аз стоя дълго и душа, концентрирам вниманието си върху надеждата, че през десетте хиляди мили от земя и море до мен ще достигне онзи млечен дъх, който все още носиш в себе си, зад ушите, по шията.

От днешния ден главната ми задача е да устоя на желанието да споделям смъртта си. От любов към теб и от любов към живота – да простя на живите и да си тръгна без горчивина. Да прегърна смъртта си като моя, само моя.

Тогава на кого пиша това? Отговорът е: на теб, но не точно на теб; на мен; на теб в мен.

Цял следобед се опитах да си намирам нещо за вършене, чистих шкафовете, прибирах и изхвърлях хартии. Когато започна да се смрачава отново излязох. Зад гаража убежището отново бе издигнато, с черен найлон, плътно спуснат отгоре. Мъжът лежеше вътре със свити крака, а до него имаше едно куче, което наостри уши и помахаше с опашка. То беше коли, съвсем младо, почти кутре, черно, на бели петна.

– Никакъв огън – казах аз. – Разбрахте ли? Не искам огньовете, не желая боклуци.

Той седна, потърка си голите глезени и се огледа така, все едно не разбираше къде се намира. Издължено, загрубяло лице с характерните за алкохолик подути очи. Странни зелени очи: нездравословни очи.

– Искате ли нещо да ядете? – попитах го аз.

Той дойде с мен до кухнята, кучето вървеше след него и изчака, докато му приготвя един сандвич. Отхапа веднъж, но след това сякаш забрави как се дъвче, стоеше до касата на вратата с пълна уста, светлината осветяваше

празните му зелени очи, докато кучето тихо скимтеше.

– Трябва да чистя – нетърпеливо казах аз и посегнах да затворя вратата пред него. Той си тръгна, без да каже нищо, но преди да завие зад ъгъла, със сигурност видях как изхвърли сандвича, и кученцето веднага му се нахвърли.

По твоё време нямаше толкова много бездомници. Но сега те са част от живота тук. Дали се плаша от тях? Не бих казала, като цяло. Малко просия, дребни кражби; мръсотия, шум, пианство – нищо по-лошо от това. Страхувам се от върлуващите банди, от момчетата с мрачни лица, хищни като акули, върху които вече е паднала сянката от затворническа решетка. Деца, презрели детството – времето, когато все още са възможни чудесата, когато израства душата. Техните души, тези органи на чудесата, остават недоразвити, вкаменени. А от другата страна на голямата разделителна линия са техните бели връстници, със същите недоразвити души, които все по-силно се оплитат в своите сънни пашкули. Уроци по плуване, уроци по езда, балетни уроци, крикет на ливадата; животи, преминаващи в оградени градини, пазени от булдоци; деца на рая – руси, невинни, излъчващи ангелска светлина, нежни като *putti**. Мястото на тяхното пребиваване – забравата на неродените; тяхната невинност е невинността на пчелните ларви, охранени и бели, потънали в мед, абсорбиращи сладостта през нежната си кожа. Душите им са изпаднали в дрямка, преизпълнени с блаженство, откъснати от живота.

Защо дадох храна на този мъж? Поради същата причина, заради която бих нахранила и кучето му (сигурна съм, че е откраднато), ако дойде да си поиска. Заради същата причина ти давах и гърдите ми. Да се напълня от даване и да давам от пълнота – има ли някаква по-голяма потребност от тази? Дори старостта се опитва да изстиска от сухото си тяло една последна капка. Инатливото желание да даваш, да храниш. Колко е прозорлива смъртта, която избра моята гърд, за да нанесе първия си удар.

Тази сутрин, когато му занесох кафе, го открих да пикае в канавката, без да покаже някакво чувство на срам.

– Искате ли някаква работа? – попитах го аз. – Мога да ви предложа доста неща.

Той не каза нищо, но изпи кафето, държейки чашата с две ръце.

– Пропилявате си живота – продължих аз. – Вече не сте дете. Как можете да живеете по този начин? Как може по цял ден да лежите и нищо да не правите? Не го разбирам.

Вярно е: не го разбирам. Нещо в мен се бунтува срещу апатията, безволието, желанието да не бъдеш. Той направи нещо, което ме шокира. Погледна ме в очите за първи път и изплю хрчка, гъста, жълта, с малко кафяво от кафето, на цимента до краката ми. После ми набута чашата в ръцете и бавно си тръгна.

Това е то, потресена помислих аз, нещото, което ни разделя. Изплю се не върху мен, а пред мен, където мога да го видя, огледам, да мисля върху

---

* *Putti (um.) – изображения на младенци или херувими в ренесансовото изкуство. – Б.пр.*

това. Неговият отговор, от собствената му уста, още не е изстинал. Слово, което не може да се опровергае. Език, съществуващ преди езика. Първо поглед, а после хръчка. А какъв поглед точно? Поглед без уважение, от мъж към жена, която може да му е майка. Ето ти, вземи си кафето!

Миналата вечер не спа на алеята. Кашоните също ги нямаше. Но когато огледах наоколо, намерих чантата с „Еър Канада“ в бараката за дърва, както и едно място, което бе приготвил за себе си, наред с бъркотията от дърва и съчки. Така разбрах, че планира да се върне.

Цели шест страници за човек, с когото не се познаваш и никога няма да се запознаеш. Защо пиша за него? Понеже той е – аз съм и аз не съм. Понеже в погледа му видях за себе си онова, което може да бъде написано. Иначе писмото ми ще се превърне в едно стенание – на места по-силно, на места по-слабо. Когато пиша за него, аз пиша за мен самата. Когато пиша за кучето му, аз пиша за мен самата; когато пиша за къщата, аз пиша за мен самата. Мъж, къща, куче: без значение каква е думата, през нея аз протягам ръка към теб. В един друг свят аз няма да имам нужда от думи. Ще се появя на вратата ти. „Дойдох ти на гости“ – ще ти кажа и това ще е крайт на думите: ще те прегърна и ще бъда прегърната. Но в този свят, в това време, трябва да протегна ръка към теб през думите. И така, ден след ден, аз се превръщам в думи, подреждам ги като бонбони: като бонбони за рождения ден на дъщеря ми, за деня, в който се е родила. Думи, излезли от тялото ми, изпаднали от него, за да може да ги разопакова, когато пожелае, да го отвори, засмуче, изгълта. Както и пише на опаковката: старчески бонбони, бонбони по бабина рецепта, приготвени и опаковани с любов, любовта, за която нямаме друг избор, освен да я изпитваме към онези, на които се предоставяме да ни поглъщат или изхвърлят.

Макар да валя цял следобед, чак когато се спусна мрак чух скърцането на вратата и, една минута по-късно, чаткането на кучешки нокти по верандата.

Гледах телевизия. Някакъв от племето на министри и зам-министри четеше обръщение към нацията. Бях се изправила, както винаги правя при техните обръщения, за да се опитам да запазя онова, което успея от самоуважението си (кой би избрал да се намира пред взвод за разстрел седнал?). *Ons buig nie voor dreigemente nie*, казваше той: „Ние няма да се прегънем пред заплахите“ – една от тези речи.

Завесите зад мен бяха разтворени. В един момент усетих, че той е тук, този човек, чието име не знаех, и също гледа – над рамото ми през прозореца. Усилих звука, за да достигне до него, ако не звукът, то поне интонацията на бавната, грубата реч на африкаанс, с нейните убийствени окончания – подобно на кол, забиван в земята с чук. Така ние слушахме заедно, удар след удар. Живеем под тях през целия си живот – какъв позор! Разтваряш вестника, включваш телевизора – това е като да коленичиш и да пикаят върху теб. Под тях: под тлъстите им търбуси, под издутите им пикочни мехури. Преди време аз шептах: „Вашите дни са преброени“ – на тях, които, оказва се, ще ме надживеят.

Бях тръгнала на пазар, тъкмо отварях вратата на гаража, когато болката ме срази. Буквално ме срази: нахвърли се върху мен като псе, заби си зъбите в гърба ми. Извиках, но не можех да помръдна. Тогава този мъж се появи отнякъде и ми помогна да вляза в къщата.

Легнах на дивана, на лявата ми страна, в единствено възможно за мен положение на тялото. Той чакаше.

– Седнете – казах аз.

Той седна. Болката започна да отшумява.

– Имам рак – казах му аз, – стигнал е до костите. Затова ме боли.

Не бях напълно сигурна, че ме разбра.

Дълга тишина. После:

– Това е голяма къща – каза той. – Можете да давате стаи под наем.

Направих уморен жест.

– Можете да давате стаи на студенти – неумолимо продължи той.

Аз се прозях, почувствах, че протезата ми ще падне и си закрих устата с ръка. Преди се изчервявах в такива ситуации. Но вече не го правя.

– Има една жена, която ми помага с домакинската работа – споделих аз. – Ще отсъства до края на месеца, отиде да види близките си. Вие имате ли близки?

Какъв странен израз: „да имаш близки“. Аз имам ли близки? Сега ти близка ли си ми? Не мисля. Може би само Флорънс може да каже, че има близки.

Мъжът не отговори. От него се долавяше някакво усещане за бездетност – от това да нямаш деца на този свят, както и да си нямал детство в миналото. Лицето му – костеливо и със суха кожа. Тъй както човек не може да си представи змийска глава, която да не изглежда стара, така и не можеше да види зад лицето му лице на дете. Зелени очи, животински очи: може ли някой да си представи бебе с подобни очи?

– Със съпруга ми се разделихме преди много време. Той вече почина. Имам една дъщеря в Америка. Тя замина през 1976-а и не се е връщала. Омъжи се за американец. Имат си две деца.

Дъщеря. Плът от моята плът. Ти.

Той извади пакет цигари.

– Моля, не пушете в къщата – казах аз. – А каква е вашата инвалидност? Казахте, че получавате пенсия по инвалидност.

Той протегна дясната си ръка. Палецът и показалецът се изпънаха. Другите три пръста остана свити в дланта му.

– Не мога да ги движа – отвърна той.

И двамата се вгледахме в ръката му, в трите сгърчени пръста с мръсните им нокти. Не бих казала, че имаше загрубяла от работа ръка.

– Нещастен случай?

Той кимна – жест, който можеше да означава всичко.

– Ще ви плащам да косите моравата – казах аз.

Един час, използвайки ножицата за живия плет, той равнодушно кълцаше тревата, която на места вече стигаше до коляното. Накрая бе изчистил

само няколко квадратни метра. После приключи.

– Тази работа не е за мен – каза той.

Платих му за един час. Докато излизаше бутна котешката тоалетна и разсипа нечистотиите по цялата веранда.

Като цяло от него имаше повече вреда, отколкото полза. Но не аз го бях намерила, той ме беше избрал. Или беше избрал единствената къща без куче. Къща с котки.

Котките се притесняват от новодошлите. Когато си покажат носовете навън, кучето игриво се спуска към тях, затова си стоят вътре и недоволстват. Днес не искаха да ядат. Помислих, че е така, защото храната им беше в хладилника, затова налях малко гореща вода в миризливата смес (какво е това? тюленово месо? китово?). Въпреки това пак я отхвърлиха, обикаляха купичката, помръдвайки краищата на опашките си.

– Яжте – казах и бутнах паницата към тях. Голямата раздражено вдигна лапа, за да не я докосне храната, при което аз се ядосах.

– Вървете по дяволите тогава – изкрещях и със сила запратах вилицата към тях, – писна ми да ви храня!

В гласа ми имаше някакво ново чувство на бяс; когато го чух се зарадвах. Стига съм била мила с хората, стига съм била мила с котките.

– Вървете в ада! – изкрещях отново, колкото силно можах. Те се разбягаха, драскайки с нокти по балатума.

На кого му пука? Когато съм в такова настроение, мога да си сложа ръката върху дъската за рязане и да я срежа, без да се замисля. Защо трябва да ми пука за това тяло, което ме предаде? Гледам ръката си и виждам само един инструмент, една кука, нещо за хващане на други неща. И тези крака, тези непохватни и грозни кокили: защо ми трябва да ги нося навсякъде с мен? Защо трябва да ги занасям до леглото вечер след вечер и да ги слагам под завивките, както и ръцете, горе до лицето, и да лежа така, без да спя с всички тези ненужни неща? Коремът също, с неговите мъртвешки блъбукания, а и сърцето пулсира, пулсира – защо? Какво общо имат те с мен?

Ние се разболяваме, преди да умрем, за да бъдем отбити от телата си. Млякото, което сучем намалява и се кисва; отдръпвайки се от гърдата, ние започваме да жадуваме отделен живот. Въпреки това, този живот, този земен живот, върху тялото на земята – възможно ли е да съществува по-добър? Въпреки цялата ми тъга, ярост и отчаяние, аз все още не съм се разделила с любовта си към него.

Болката се завърна; глътнах две от хапчетата, които ми даде доктор Сайфрет и легнах на дивана. Часове по-късно се събудих объркана и измръзнала, запрепях се нагоре по стълбите и легнах в леглото без да се събличам.

По средата на нощта усетих нечие присъствие в стаята, което можеше да е само неговото. Присъствие или миризма. Беше там, а после изчезна.

От стълбищната площадка се чу изскърцване. Сега влиза в кабинета, помислих си; сега включва осветлението. Опитах се да си спомня дали сред

хартиите на бюрото имаше някакви от лично естество, но в главата ми цареше пълно объркване. Сега той вижда книгите, рафт върху рафт, и купчините стари списания, опитвах се да въведа в ред мислите си. Сега гледа снимките на стената: Софи Шлиман, издокарана със скъпоценностите от гробницата на Агамемнон; Деметра в Британския музей. Сега тихо издърпва чекмеджетата на бюрото. Най-горното е пълно с писма, сметки, нахъсани пощенски марки, снимки. То не му е интересно. Но в най-долното има кутия от пури, пълна с монети: пенита, драхми, сантими, шилинги. Ръката със свитите пръсти бърка в нея, изважда две монети от пет песети, достатъчно големи да минат за два ранда, и ги прибира в джоба. Определено не е никакъв ангел. По-скоро е насекомо, излизашо иззад дъските на дюшемето, когато къщата потъне в мрак, за да тършува за трохи.

Чух го в края на площадката, как се опитва да отвори двете заключени врати. Само боклуци има, исках да му прошепна – боклуци и мъртви спомени, но мъглата в главата ми отново се спусна.

Прекарах деня в леглото. Без енергия, без апетит. Четох Толстой – не прочутата повест, в която героят умира от рак, – нея я знаех прекалено добре, – а историята за един ангел, който заживява при обушаря. Дали ще имам късмет, ако тръгна да се разхождам по улица „Мил“, да открия мой ангел, който да доведе къщи и да подкрепя? Никакъв, така си мисля. Може би в провинцията все още има един или два ангела, седящи до километричен камък под жаркото слънце, унасящи се в дрямка и чакащи какво ще им донесе съдбата. Или в палатковите лагери. Но не и по улица „Мил“, не и в предградията. Предградията, изоставени от ангели. Когато някой парцалив непознат почука на вратата, той винаги се оказва скитник, алкохолик, изгубена душа. И все пак, в дълбините на сърцата си, ние очакваме нашите домове, където нищо не се случва, да потреперят, както в тази история, от ангелско пеене!

Къщата е уморена от чакане на деня, уморена е от това да се държи. Дъските на пода вече са изгубили еластичността си. Изолацията на кабелите е изсъхнала, трошлива, тръбите са запушени с кал. Водосточните тръби се изкривяват, където болтовете са ръждясали или изпадали от прогнилото дърво. Керемидите на покрива са покрити с мъх. Къща – голяма, но построена без любов, вече студена, равнодушна, готова да умре. Нейните стени не успя да стопли дори и африканското слънце, като че самите тухли, направени от ръцете на затворници, постоянно излъчват мъка.

Миналото лято, когато сменях канализацията, аз гледах как работниците изкопаваха старите тръби. Влязоха два метра надолу в земята, извадиха натрошени тухли, ръждясало желязо, дори и една конска подкова. Но никакви кости. Място без човешко минало, към което духовете, също като ангелите, не проявяват интерес.

Това писмо не е сърдечна изповед. То е някаква изповед, но не и сърдечна.

Тъй като колата не можа да запали тази сутрин, наложи се да помоля този

мъж, този квартирант, да ме бутне. Той започна да бута колата по алеята.

– Сега! – изкрещя мъжът, пляскайки с ръка по капака. Двигателят запали. Излязох на шосето, карах няколко метра, после, заради някакъв импулс, спрях.

– Трябва да отида до Фиш Хук – викнах аз, обгърната от облак пушек. – Искате ли да дойдете с мен?

И така ние потеглихме, кучето на задната седалка, в зеления „Хилман“ от твоето детство. Дълго време не си казахме нищо. Минахме покрай болницата, покрай университета, покрай Бишъпскуорт, кучето се допираше до рамото ми, за да усети вятъра. После се затърсихме нагоре по Уинберг Хил. След като прехвърлихме хълма, аз изключих двигателя и се спуснахме надолу. Спускахме се все по-бързо и по-бързо, докато кормилото не започна да се тресе в ръцете ми и кучето изскимтя развълнувано. Мисля, че се усмихвах; може дори очите ми да са били затворени за момент.

В подножието на хълма, когато колата започна да забавя, му хвърлих бърз поглед. Той си седеше спокойно, невъзмутимо. „Браво на теб!“ – помислих си аз.

– Когато бях малка – казах, – се спусках по хълмовете с колело без никакви спиращки. То беше на по-големият ми брат. Той ме предизвикваше да го правя. Не изпитвах абсолютно никакъв страх. Децата не могат да осмислят какво означава да умреш. Дори и не им хрумва, че може и да не са безсмъртни. В стара кола като тази все още можеш да се спускаш по инерция. В нова кола, когато изключиш двигателя и воланът се блокира. Сигурна съм, че знаеш това. Но хората понякога забравят за това и после не могат да управляват колата. Понякога излитат от пътя и падат в морето.

В морето. Бориш се със заключения волан, докато плаваш в озареното от слънчева светлина море, като в стъклен мехур. Наистина ли така се случва? Често ли? Ако през някой неделен следобед се кача на Чапманс Пийк, дали ще ги видя, тези мъже и жени, носещи се във въздуха, подобно на насекоми, в своя последен полет?

– Има една история, която искам да ви разкажа – казах аз. – Когато майка ми била още дете, през първите години на този век, семейството е ходело до морето за Коледа. Това е било още по времето на впряговете с волове. Пътували с каруцата по целия път от Юниъндейл в Източен Кейп до залива Плетенбърг в устието на река Писангс – пътуване от стотина километра, което е отнемало не знам колко дни, като през нощта бивакували до пътя. Веднъж спрели при един планински проход. Баба и дядо ношували в каруцата, докато мама и другите деца, си правели легло под нея. И ето – така започва тази история, – майка ми лежала в тишината на нощта, сгушена под завивките заедно с братята и сестрите си, спящи до нея, и гледала звездите през спиците на колелата. Докато гледала започнало да ѝ се струва, че звездите се движат: звездите се движели или колелата се движели, бавно, много бавно. Тя си помислила: „Какво да правя? Ами ако каруцата е тръгнала? Дали да не извикам? Ако лежа тук тихо, а каруцата се спусне надолу по възвишението, докато родителите ми са още в нея? А може и да си представям

всичко това?“ Със силно разтуптяно сърце, задъхана от страх, тя лежала, гледала звездите и си мислела: да викне или да не викне? И се опитвала да дочуе изскърцването на колелата. Накрая заспала, а сънят ѝ бил изпълнен с мисли за смъртта. Но на сутринта, когато изплувала от него, било светло и спокойно. А и каруцата се появила, и всичко било наред, тъй както и преди.

Време беше сега и той да каже нещо – за коли, колелета, нещо за себе си или за детството си. Но упорито продължаваше да мълчи.

– Тя не казала на никого какво се е случило през нощта – продължих аз. – Може би е решила да чака, докато аз се появя. От нея чух тази история много пъти, в най-различни версии. Те продължили да ходят до река Писангс. Какво прекрасно име само! Бях сигурна, че това трябва да е най-прекрасното място на земята. Години след смъртта на майка ми, посетих залива Плетенбърг и видях тази река за първи път. Това изобщо не беше река, а едва-едва течащо поточе, затиснато от тръстика, през нощите имаше много комари, и парк за каравани, изпълнен с крещящи деца и дебели боси мъже в къси панталонки, които печеха наденици на газови котлони. Изобщо не беше рай. Не беше място, към което някой би предприемал пътуване година след година, през долини и планини.

Колата вече се катереше нагоре по шосе Бойес, вярна, но стара като Росинант. Стиснах волана по-силно, борех се заедно с нея.

Над Музенбърг, където се откриваше гледка към залива Фолс, спрях и изгасих двигателя. Кучето започна да скимти. Пуснахме го навън. То подуши бордюра, подуши храстите, облекчи се, докато го гледахме, изпаднали в неудобно мълчание.

Накрая той проговори.

– Не трябваше да спирате така – каза той. – Трябва да я обърнете в обратната посока.

Аз не показах раздразнението си. Винаги съм искала да изглеждам самостоятелна, а днес повече от всеки друг път – макар че скоро вече нямаше да мога да се обличам сама.

– Вие от Кейптаун ли сте? – попитах аз.

– Да.

– И през целия си живот сте били тук?

Той неудобно се помести. Два въпроса един след друг – с един повече, отколкото трябва.

Свършено права вълна, дълга стотина метра, се приближи към брега, една приведена фигура се носеше върху сърф пред нея. Отвъд залива планинските възвишения Хотентот Холанд се виждаха ясни и сини. Глад, помислих си аз: очите ми изпитват такъв глад за всичко това, че дори се притеснявам да премигна. Това море, тези планини: искам толкова силно да се запечатат в очите ми, че където и да отида те винаги да са пред погледа ми. Гладна съм за любовта на този свят.

Едно ято врабчета кацна в храстите около нас, после започнаха да си чистят перата с човчици и отново политнаха. Сърфистът стигна до брега и

с мъка закрачи по него. Внезапно в очите ми се появиха сълзи. Казах си, че е заради възпирането да мигам. Но истината беше, че плачех. Наведена над волана, започнах тихо да хлипам, после дойдоха силни и неясни ридания, изпразващи дробовете, изпразващи сърцето.

– Много се извинявам – казах със задъхване, а после, след като малко се поуспокоих: – Много се извинявам, не знам какво ме завладя.

Не трябваше да се извинявам. Той не показва, че въобще е забелязал нещо.

Избърсах очите си, издухах си носа.

– Ще тръгваме ли? – попитах аз.

Той отвори вратата и свирна силно. Кучето се затича към нас. Послушно куче, без съмнение откраднато от някое добро семейство.

Колата наистина бе паркирана в грешната посока.

– Тръгнете на задна – каза той.

Аз изключих ръчната спирачка, дадох малко назад надолу по хълма и отпуснах съединителя. Колата се затресе и спря.

– Никога не съм тръгвала на задна – казах аз.

– Преминете от другата страна на пътя – насочи ме мъжът, като съпруг, даващ урок по кормуване.

Пуснах колата още малко надолу по хълма, после се качих на пътя. С пиращ клаксон един голям и бял „Мерцедес“ прехвърча от вътрешната страна.

– Не го видях – процедих аз.

– Давайте! – изкрещя той.

Смаяна изгледах този непознат, който ми крещеше.

– Давайте! – отново изкрещя той право в лицето ми.

Двигателят запали. Шофирах по обратния път в пълно мълчание. Той поиска да слезе на един ъгъл на улица „Мил“.

Най-лошата миризма идваше от обувките и краката му. Имаше нужда от чорапи. Имаше нужда от нови обувки. Имаше нужда да се изкъпе. Имаше нужда да се къпе всеки ден; имаше нужда от чисто бельо; имаше нужда от легло; имаше нужда от покрив над главата си; имаше нужда да се храни по три пъти на ден; имаше нужда от пари в банката. Това е повече, отколкото мога да дам; повече, отколкото може да даде една жена, която сама би искала, ако трябва да съм честна, да падне на колене пред своята майка, за да бъде утешена от нея.

Той се върна през късния следобед. Като се опитвах да забравя случилото се, аз го разведох из градината, сочейки му нещата, които трябваше да бъдат свършени.

– Например подрязване – казах аз. – Знаете ли как да подрязвате?

Той поклати глава отрицателно. Не, той не знаеше как да подрязва овошки. Или не искаше.

В най-крайния ъгъл, който бе най-занемарен,дебели увивни растения бяха обхванали старата дъбова пейка и зайчарника.

– Всичко това трябва да се почисти – казах аз.